

Aproximació al relleu de ca n'Aulet

Antònia Soler i Nicolau

Passejant pel centre de Manacor, una de les cases que més crida l'atenció del vianant es troba al número 3 del carrer Major (antic carrer de l'Anell). Coneguda popularment com ca n'Aulet, s'alça disposada en tres plantes, es tracta d'un edifici del s. XVIII, habitatge particular, amb una façana singular. En destaca la decoració del primer i segon pis, amb material ceràmic disposat a manera de façana de temple al centre, amb quatre columnes amb els seus corresponents capitells d'estil corinti, que acaben a l'alçada del segon pis, centrat respecte al frontis. A cada costat de la decoració amb les columnes hi ha una petita ornamentació a sobre de cada finestra. Damunt el balcó hi ha un relleu compost per nou peces del mateix material que els capitells de les columnes. Aquesta composició representa la part més important i més complexa de la dita decoració. Tres figures antropomòrfiques, un animal i alguns elements de la natura com ara pedres i vegetals integren la decoració del relleu. El present estudi pretén fer una aproximació a la identificació de les figures, tot descrivint-les, i al seu possible significat simbòlic i al·legòric.

Construcció de l'immoble¹

Segons sembla el promotor de l'immoble hauria estat Francesc Vicenç Aulet Sureda. El seu pare, Francesc Aulet Pons, nascut a Lluçmajor el 1785, va fixar a Manacor la seva residència el 1815 i s'hi establí com a apotecari. Vivia al carrer des Pou Fondo número 11, on tenia també la seva apotecaria, i estava casat amb Aina Maria Sureda Fornaris. El matrimoni va tenir set fills, un dels quals, Francesc Vicenç Aulet Sureda (1819-1878), metge, hauria fet construir

---

1 Hem pogut conèixer totes aquestes informacions familiars gràcies a l'actual propietari de la casa i descendent dels Aulet per línia materna, el Sr. Antoni Ferrer Oliver, a qui volem mostrar el nostre agraïment.

Vista parcial de la façana de ca n'Aulet, part damunt del balcó del primer pis.

la casa del carrer de l'Anell, tot i que no hi documentació per escrit que així ho demostrï. Els actuals descendents familiars, però, així ho afirmen i, com a corroboració, la casa està decorada amb retrats del metge Francesc Vicenç i de la seva esposa.

Ja des de temps enrere, a Lluçmajor estant, la família Aulet seguia una llarga tradició lligada a la medicina i a l'ocupació de càrrecs municipals. L'apotecari Francesc Aulet Pons també fou batle reial de Manacor entre 1827 i 1828 i un altre fill seu, germà de Francesc Vicenç, Pere Antoni,² que va continuar al capdavant de l'apotecaria del seu pare, fou secretari de l'Ajuntament de Manacor. Altres membres de la família desenvoluparen tasques importants a Manacor, com ara el fill Miquel, que fou secretari dels Jutjats i cavaller de la Reial Ordre de Carles III, o l'altre fill, Joan, conegut com mossèn Aulet, prevere responsable de la construcció de les esglésies de Sant Roc i de Fartàritx. Totes aquestes dades

² Vg. el treball d'Antoni Ferrer i Albert Carvajal «Les ordenances municipals de Manacor de 1872» dins les *III Jornades d'Estudis Locals*, p. 47-65, on es parla també del secretari Pere Antoni i es fan referències a la família.

indiquen que el grau d'il·lustració de la família era molt superior a la mitjana manacorina i no és d'estranyar que Francesc Vicenç projectàs una façana com la que tenim.

Descripció del relleu

Si feim una observació del relleu d'esquerra a dreta, el primer que trobam és una vegetació arbòria que té la figura d'un gall a la part inferior i, al seu costat, la deessa Atena.

Detall del relleu.

L'animal més relacionat sovint amb la deessa Atena és l'òliba, associada a la saviesa i a la intel·ligència, però aquesta au, en tant que nocturna, a vegades representa quelcom negatiu i és l'al·legoria de la superstició (Impelluso 296). Potser per aquest motiu es va escollir el gall, més amb la seva interpretació cristiana que no la pròpia de l'antiguitat clàssica (Impelluso 313). Primitivament el gall s'emparenta amb Apol·lo i el Sol, en tant que animal que anuncia l'arribada

de l'astre solar. També entre els antics el gall esdevé símbol de vigilància, per això es relaciona amb Mercuri, déu de comerciants i lladres, i amb Mart, el déu de la guerra, amb el benentès que el fet d'estar alerta és indispensable per als guerrers. Els cristians veuen en el gall l'encarnació del poder de la llum sobre les tenebres. El gall vigila durant les hores de fosca i anuncia l'arribada de la llum de Crist. Amb el seu paper d'anunciador es troba freqüentment a les escenes de Nativitat i també d'Adoració. És comú que moltes figures presentin una dualitat, és a dir, una vessant bona, i una altra que tingui una interpretació negativa. En aquest sentit el gall pot representar el desig i la luxúria, atesa la seva manera de caminar estirat i el seu caràcter bel·ligerant, de brega.

Ens centrarem ara en la deessa Atena: girada cap al costat esquerre, amb els genolls lleument flexionats, sostenint una llança en la seva mà dreta i en l'esquerra un escut que toca a terra i que aguanta dret, com sol ser habitual en les seves representacions. Armada també amb un casc crestat del tipus àtic. Vestida amb un quitó fermat a la cintura i l'ègida a manera de cuirassa; els dos braços sostenen un mantell. La conformació del relleu en nou peces crea la falsa sensació d'un sobrevestit a nivell dels genolls, perquè hi ha una junta de les peces a aquesta alçada. Cal parar esment en la decoració de l'escut, de forma ovalada, amb un rostre, segurament amb caràcter apotropaic, per infondre por a l'enemic, i dues serps entrelaçades.

La figura antropomorfa central, lleugerament més elevada que la resta, ve representada per un jove en posició d'orant, amb els braços estesos cap al cel, en senyal de pregària. Tot i que en els textos homèrics³ ja hi ha descrita aquesta postura en relació amb la interacció amb els déus del cel, no es troba representada iconogràficament més que en algunes monedes (Klauser) com a pietas, és a dir, sentiment religiós de respecte envers els déus. Cal cercar els primers testimonis en imatges amb la posició dels braços estesos en forma de calze en les decoracions paleocristianes, com ara les de les catacumbes o les d'alguns sarcòfags paleocristians (Bisconti).

Aquesta figura masculina va abillada exactament igual com l'altra figura de la dreta, també masculina, i l'única diferència entre els dos és el fet que la central és imberbe, mentre que la de la dreta porta barba. Ambdós van amb el cap descobert, vestits amb un quitó curt, per damunt dels genolls, i una clàvide de genet i van calçats amb sabates fermades. El tipus d'indumentària suggereix el que portaven els genets, però no hi apareixen cavalls.

La figura central, igual com la de l'esquerra corresponent a la deessa Atena, diri-

3 A tall d'exemple, vg. Homer *Il.* XXIV 283-301, on es descriu el moment en què Príam demana ajuda a Zeus.

geix la seva mirada cap a la figura de la dreta, amb una expressió de serenor. La figura de la dreta, d'altra banda, de la qual ja hem descrit l'abillament, porta una torxa amb la mà dreta, amb la qual apunta cap al tors de la figura central, i en la mà esquerra sembla que, amagada, hi reté una pedra. Novament estam al davant d'un altre símbol que, com el gall, dóna idea de vigilància: la torxa. Cal recordar que les teies a l'antiguitat eren emprades per treballar quan s'havia post el sol i, per tant, equivalien a esforç i dedicació, alhora que a la vigilància. Al seu darrere es tanca la decoració novament amb un motiu arbori.

Per la banda inferior totes les figures reposen sobre un roquissar, la funció del qual és simplement la d'ajudar a crear més perspectiva. A banda i banda de les figures tenim el mateix tipus de vegetació: dos arbres que, pel tipus de fulla, podríem identificar amb un roure de fulla grossa, *quercus petraea*. El roure, de fusta molt resistent, és símbol de vigor tant a nivell físic com a nivell moral (Impelluso 62). Els antics el consagraren a Júpiter, el més poderós dels déus. Els cristians veieren en el roure l'arbre de la vida, per mor de la seva fusta tan resistent, gairebé incorruptible, la qual cosa denotava la salvació. Recordem que la creu de Crist era feta de roure.

Intents d'interpretació

A primer cop d'ull és evident que s'estableix un diàleg entre el personatge de la dreta i el del mig, sota la mirada atenta de la deessa Atena, que ho observa tot com si en prengués nota, i va armada per si de cas ha de defensar res i s'ajuda de la vigilància del gall. Però qui són les dues figures masculines? Representen genets sense cavall, atesa la seva indumentària? Pel tipus de vestit estarien al mateix nivell, ara bé, la figura de la dreta és barbada, per tant, d'home fet, madur, mentre que l'altre encara és imberbe i no s'ha tallat la cabellera per oferir-la als déus, cosa que representaria el seu pas d'adolescent a adult.

A primer cop d'ull havíem pensat en identificar-los amb els Diòscurs o Bessons, és a dir, els germans Càstor i Pòl·lux, el primer mortal fill de mortal, el segon immortal fill de Zeus, però no porten gorra frígia, ni solen estar associats a la deessa Atena, sinó més aviat a Diana, a banda de ser imberbes tots dos. Justament la torxa ens feia pensar també en el foc de sant Elm, associat als Diòscurs a l'antiguitat, però igualment la iconografia no tenia paral·lels clars amb cap altra. Per això decidírem relacionar les figures no directament amb l'antiguitat clàssica, sinó amb el protocristianisme, de tal manera que calia cercar semblances amb episodis bíblics on apareguessin pedres i una torxa. En aquest context cristià la figura de la deessa Atena s'explicaria en tant que personificació del seny, de la

intel·ligència i de la mesura, com a refrenament de les passions incontrolades, en definitiva, molt propera a santa Caterina d'Alexandria, perquè, com Atena, era verge i era també reconeguda per la seva saviesa (se l'associa al color verd, color de la intel·ligència, el mateix color dels ulls d'Atena). Cal recordar que santa Caterina és patrona d'estudiants i filòsofs, entre d'altres.

Aleshores els dos joves podrien representar, si feim cas sobretot als atributs de la torxa i la pedra, l'escena de la lapidació de sant Esteve. Es pot trobar informació d'Esteve al llibre dels Fets dels Apòstols. Esteve és un ardiaca, és a dir, el principal dels set diaques escollits pels apòstols per fer caritat entre els pobres que conformaven la comunitat de l'església primitiva. Sembla que Esteve hauria estat un jueu convers. Envejat per altres jueus que no podien fer-li front quan argumentava, aquests últims subornaren falsos testimonis que l'acusaren de blasfèmia contra Moisès. Per això fou portat davant del Sanedrí i, després d'interrogar-lo, fou condemnat a la lapidació i el portaren a les foranes de la ciutat. Quan Esteve era a punt de rebre els primers cops de pedra de mans dels seus acusadors, pregà a Déu perquè rebés el seu esperit i perquè perdonàs els seus assassins. Aquest podria ser el moment recreat: als afores, l'instant previ a la lapidació, quan fa l'oració.

A manera de conclusió

Sigui com vulgui, es tracta d'un relleu enigmàtic i difícil de desxifrar, ja que a primer cop d'ull pot semblar una vulgar còpia d'una obra clàssica o més aviat neoclàssica, en una ciutat qualsevol, sense grans pretensions. Però de cap manera no és així. Després d'examinar a fons el LIMC, el relleu no té un model previ, ni és tan sols un mixtum compositum, és a dir, una nova forma recreada a partir de la fusió de models anteriors, dispars entre sí. Hem de suposar, per tant, que hi degué haver un disseny previ per part d'algun dels membres de la família Aulet –recordem que es tracta d'una de les famílies amb més formació cultural del Manacor de l'època–, amb la intenció de transmetre un missatge. A partir d'una conversa amb Albert Carvajal, podem dir que aquest historiador està d'acord que molt probablement Francesc Vicenç Aulet sigui l'artífex del projecte i sosté que el relleu s'ha de llegir en clau política. Un dels arguments que podem argüir en defensa de la factura local i única de la peça és el fet que l'escut de la deessa Atena porti dues serps enroscades. El motiu no té paral·lel enlloc: mai no es troba lligat a Atena. Les dues serps entortolligades es troben al caduceu de Mercuri, però no en són un motiu primari, sinó una evolució. El caduceu que porta Mercuri és un regal que li feu el seu germà Apol·lo i és en realitat la superposició de dues vares: una de pastor i l'altra màgica. Poc a poc

de la unió de les dues se'n va conformant una amb les serps que l'envolten i unes ales que la coronen. Però hi ha un altre déu de l'antiguitat que també té les dues serps i que creiem que és més idoni a ca n'Aulet: Asclepios, déu de la medicina. Recordem novament que la família Aulet té membres farmacèutics i també metges, ambdós servidors d'Asclepi. En aquest cas les serps representen el renaixement i la curació, perquè muden la seva pell i es regeneren anualment. Queda clar, doncs, que la deessa Atena és protectora dels Aulet i per això mateix porta a l'escut un símbol que els identifica.

Pel que fa als dos joves, la qüestió es torna confusa, ja que de cap manera pensam que puguin identificar-se amb els Diòscurs, però tampoc no veiem el sentit al martiri de sant Esteve. Igual com tampoc no podem relacionar la tria d'aquest sant –si és que ho sigui– perquè no hi ha cap familiar que tengui aquest nom.

Amb les dades de què disposam en l'actualitat no podem anar més lluny. Caldrà conèixer més a fons la família Aulet, i en particular el metge Francesc Vicenç, per poder arribar a treure l'entrellat del misteriós relleu que amaga un missatge, presumptament polític, bastit a partir d'una barreja de referents iconogràfics de l'antiguitat clàssica i del cristianisme.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- BISCONTI, Fabrizio (2000). *Temí di Iconografia Paleocristiana*. Vaticano: Pontificio Instituto di Archeologia Cristiana.
- DUCHET-SUCHAUS, Gaston; PASTOUREAU, Michel (2009). *Guía iconográfica de la Biblia y de los santos*. Madrid: Alianza Editorial.
- FERRER FEBRER, Antoni; CARVAJAL MESQUIDA, Albert (2005). «Les ordenances municipals de Manacor de 1872». *III Jornades d'Estudis Locals de Manacor: espai, fet urbà i societat*. Ajuntament de Manacor, p. 47-65.
- IMPELLUSO, Lucia (2004). *Nature and Its Symbols*. Los Angeles: Getty Publications.
- KLAUSER, Theodor (1958). «Studien zur Entstehungsgeschichte der christlichen Kunst». *Jahrbuch für Antike und Christentum*, núm 1, p. 115-145.
- Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae* (=LIMC). Artemis & Winkler Verlag, Zürich-München-Düsseldorf, 1981-1999.
- MARTÍNEZ DE LA TORRE, CIUZ; GONZÁLEZ VICARIO, M. Teresa; ALZAGA RUIZ, Amaya (2010). *Mitología clásica e iconografía cristiana*. Madrid: Ed. Universitaria Ramón Areces.
- RÉAU, Louis (1957-1974). *Iconographie de l'art chrétien*. París: Presses Universitaires. 3 vol.